

נחמה

משכורתו
חייל החובה
נמוכה מדי?

דרי
ימושי
צעדה

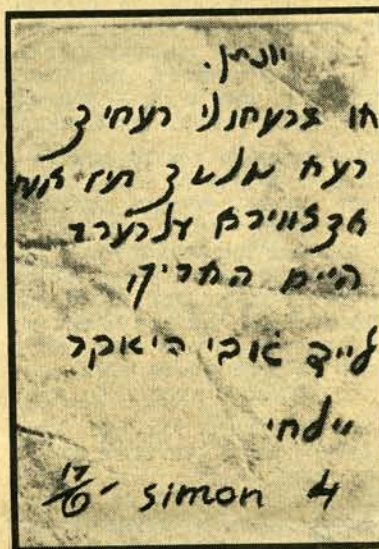
ור הפלדה
ה לציפור אש

ורמר
א ענין של צחוק
ת : דוש

סוצילומים
פורסמו
דחי
דמת
דא
עלדז

אחת מארבע התמונות שנותרו (למעלה) נשלחה ע"י אלבו למרוקו סמוך לבואו ארצה מאחוריה רשם ברכה בלאדינו (למטה).

הקאטאקומבות הקודרות שבתוך חומת הגיטו. הכל מסביב חשוך ועבש. וגם הלחם ניתן בדוחק. אחים רבים היו לנתן, ופרנסתו של אביו באה לו בקושי. הוא היה רוכל עני ולא צעיר, נשעס לכפרי הסביבה להציע את מרכולתו.

בהיותו ילד נשלח נתן לשיבת "אם הבנים" שבסופרו, ובה למד עברית ו- תורה. ערכי הדת שספג בישיבה נש- ארו איתו עד יום מותו. לימים, כאשר בא לארץ ונקלט, בצבא, המשיך לש- מור על אדיקותו. "הוא היה אדוק לעצ- מו ובשקט", מספר חברו זייס, "למשל, בשבת, לא היה מעשן. אבל הוא אף פעם לא היה מבקש שחרור מריצת בוקר או מעמידה בתור לאוכל, מפני שהיה צריך להתפלל בבוקר".

חברים אחרים יודעים לספר, כי צם אפילו כשנמצא במשלט, ביום תשעה באב. "לפעמים", מספר אלברט, המ"כ שלו, "היו כמה בחורים מתווכחים על דברים שבתנ"ך, או בסידור התפילות. נתן אף פעם לא היה מתערב. הוא ישב מן הצד, וכששאלו אותו מה דע- תו, היה צוחק בשקט. ממה אתם יוד- עים על זה? היה אומר, אצלנו במרוקו — שם באמת לומדים את הדברים ה- "אלה".

לימים, נאלץ נתן לעזוב את בית-הספר. הוא למד טוב, אומרת אימה והרב שלו בכה כשעזב אותו, "חבל הוא ילד", הוא היה עדין, התנהג עם כל אחד בכבוד. את הלימודים עזב נתן, כאשר המצוקה בבית הגיעה לשיאה. הוא הבין, שעליו להקריב את לימודיו, כדי לעזור למש- פחה. תחילה היה משוטט בשווקים, נושא על גופו מטענים כבדים ומביא לאביו הרוכל כמה פרוטות שהצילו את המש- פחה מחפרת רעב. אחר-כך נעשה שוליה של סנדלרים.

"הייתה לו תאווה כלב להיות גבר"

המפלט היחיד מן המצוקה וה- החנק היו החלומות. נתן התחיל ל- ארוג חלום מלא געגועים: להגיע לישראל.

ה קרה באחת-עשרה ועשרים לפנות צהריים, לפני עשר ש- נים. בדיוק באחת-עשרה ועש- רים לפנות צהריים, לפני עשר שנים. השמש עמדה דום מזהרתה אל שיה להטטה, באחת-עשרה ועשרים לפ- נות צהריים, לפני עשר שנים.

לפתע.

זעקה חדה כברק קרעה דממת האויר כנמר שקרע אילה. "רימון, רי- מון".

איש מהמון ההיילים לא ידע מה קרה רק התפוצצות עזה סתמה את החלל המ- עיק של הצעקה. אחריה עלה עשן שחור ומחניק.

דום עמדה השמש באחת-עשרה ועשרים לפנות צהריים. דום עמדה השמש, כש- רץ ללא עת הדם האדום מקרעי הלב ותחלחל שחור בחול הלוהט.

"זה כל מה שנשאר מנתן", חשב יידד באחת-עשרה ועשרים ואחת לפנות צה- רים, לפני עשר שנים. עשן שחור וחיה קרוע ולב שנעקר ממקומו. יידד שלחצה לפני 4 שניות רימון אל לב, יעקרה לב ממקומו.

לפני עשר שנים הוא מת. נתן אלבו היה שמו. לפני עשר שנים חיבק את הרימון והשליך עצמו עליו, כדי להציל את חבריו. לפני עשר שנים התרסק. לפני עשר שנים איבד עצמו מדעת — והיה לאגדה.

הודעה רשמית קצרה, למחרת היום, מטעם דובר צה"ל:

"טוראי נתן אלבו בן עשרים ואחת הקריב את חייו, כדי למנוע אסון ואובדן חיים מבין חבריו בהתפוצצות רימון. ל- מנוח אין כתובת ואין למי להודיע על מותו".

אין למי להודיע על מותו. אלמוני היה בחייו ואלמוני במותו. כאן גדל, כאן היה לגבר, כאן צמחה צמרתו. אבל שורשיו היו אישם בצפון-אפריקה. בן מרוקו היה. בן העיירה סופרו שבמרוקו. בסופרו בא לעולם, לפני שלושים ואחת שנה.

חיים דלים בסימטאות סופרו

סופרו — יספרו בני המקום — היא עיירה קטנה בצפון מרוקו. נקודה נידחת, המלאה סימטאות הולכות ומסתבכות ומתפתלות כנתיב של שיר כור, סגורה בחומת אבנים כבדה, המ- גינה על היהודים מפני זעם השכנים הערבים.

בסופרו חש נתן אלבו את חבל החנק של הסימטאות. בסופרו ידע את שידועת חיות היער, הנכלאת בכלוב. בסופרו ידע את טעם הדוחק של הסימטאות הדלות, העמוסות והמטונפות, ואת ריח מי ה- שופכין. מאז ומתמיד חלם להגיע למקום אחר. מקום בו יש מרחב ואוויר לנשימה.

אבל בסופרו ינק גם תורה. כי כאן, בתוך חומת הגיטו, בתוך הדוחק וה- מחנק, נשמרו שורשי יהדות — בישי- בות, בבתי המדרש ובבתי תפילה למי קובלים ולחסידים.

סופרו, אומר אחיו הבכור של נתן בעברית מוזמגמת, "אוויר שלו כמו יר- שלים בדיוק. קר, קר. שופרו קר יותר מכל מרוקו, למה בהרים. הנוף של סופ- רו מסביב, כמו הנוף של ירושלים".

ואיזה ילד היה נתן? "לא היה ילד שובב", אומרת האם ובוכה, "היה לומד בגמרא. היה שקט ועם הרבה הרבה כבוד להורים שלו".

"פנים שלו ככה שמנים ולבנים", מוסיף האב, הרוצה להדגיש את האצילות ה- טבעית וטוב הלב של נתן, והמלים מתקשות להדביק את תחושתו. "היה לו גם הרבה הרבה כוח".

האווירה בבית היתה מדכאה ביותר. הוא היה בסך הכל כוח אפל בשורת

ומכנסיים ישנים ומקומטים, וכובע ברט שחור. הוא היה הולך לבדו, והסתכל ב- הרבה סקרנות מסביב. כאשר אני צעקתי אליו, נתן, נתן אלבו, הביט עלי בהפ- תעה ותיכף רץ אלי וחיבק אותי בשמחה. כמה טוב... לראות... להיות... פה! זה מה שאמר לי.

"שאלתי אותו: נתן איפה ההורים? באיזה צירוף? בוא הראה לי!" והוא אמר: לא! לא! לבד".

מה? מתי? איך? ברחת? — הת- נפלותי עליו בשאלות. אבל הוא היה שקט, נתן משיכה בכתפיו ואמר: "יתרגלו, אל תדאגי אולי גם יבואו אחרי בקרוב". השקט שלו השתיק אותי.

ההודשים הראשונים בארץ היו חוד- שים קשים ורציפי אכזבות, כשלונות ו- יסורים. ארץ החלומות הפכה למציאות קשה. נתן נדד ממשק למשק, ולא מצא את מקומו. הוא היה זר ובודד בכל מקום. בדידותו הפכה למרירות והמרירות ל- תחושת כשל והרגשת-קיפוח. באותם חד- שים ארוכים הפך נתן לבחור רגיש, פגיע ואומלל.

הרבה מכתבים כתב באותם ימים להו- ריו. אבל במכתבים אלה פירט את הטוב שמצא בארץ החדשה, ורק מבין השי- טין אפשר היה להבחין בקשייו הגדולים. במכתבים ביקש שוב סליחה ומחילה על שברת. אסור היה לו לכתוב בגלוי על הנעשה בארץ ועל קורותיו, כי המכת- בים עברו דרך ידי השלטונות המרו- קאים. בכל זאת, ברמזי רמזים, הצליח להסביר להם, שהצער שגרם להם היה כדאי. כן, אמנם הוא סבל בארץ הקודש, אמנם היו לו קשיי הסתגלות, אבל הוא התגבר על כל המכשולים וחש את עצמו מאושר ובריא. בכל מכתב ומכתב מפציר הבן בהוריו להתכונן לעלות לישראל. הוא מכין להם כאן חיים טובים, חיים מאו- שרים, ועליהם ולהודרו ולהצטרף אליו.

האם היתה מקבלת את המכתבים ו- בוכה. "ממתי עזב אותי", היא אומרת הוא היה כותב לי, כי יש לו חיים טוב. היום, "אני בוכה כל היום. כל היום יותר טוב פה ממרוקו, ומבקש אל תפחדו בשבילי. רק רוצה לראות אותכם. תבו- או כבר".

גיבורי צה"ל

כך חי וכך מת

נתן אלבו מסרב פקודה

א עבר זמן רב, ונתן ביקש להתגייס לצה"ל. תעודות לא היו לו, והוא נראה צעיר גילוי. אמרו לו,

מתחת לתמונה יושבים אחיו (מימין) וא- ביו. "גם שלו היה חס", אמר האב. בני המש- פחה הגיעו ארצה רק אחרי מותו של אלבו.

היום זוכרת האם את מילות הפרידה הח- מות והרוטטות שלו: "אני הולך ליש- ראל לעשות בשבילכם חיים טובים יותר".

"ממתי עזב אותי אני בוכה"

כל היום, כל היום

אלה היו המילים האחרונות, ש- שמעה האם מפי בנה החי. נתן ידע, שהוא ממרה את פי הוריו. הוא ידע, ש- הוא מפקיר אותם למצוקה חומרית. אבל הוא חש, שהוא מוכרח לנסוע.

"הוא נישק הראש שלי", מספרת האם חנוקה בכבי. "הוא נישק גם את הראש של האבא. אמר, סליחה אמא, סליחה אבא, ובכה. אל תלך, בן שלי אמרתי לו, אבל הוא הלך".

בשער העלייה, המהנה בו התדכרו העולים החדשים, נפגש נתן בקרובת מש- פחתו, סטריה בן-הרוש. "היה זה בשנת 1951", מספרת סטריה. "הייתה זאת תקו- פת השיא בעליה מצפון-אפריקה. כל יום הופתעתי לראות בארץ קרובים ומכרים, שרק שבוע קודם שלחו דרישות שלום ממרוקו. אניה הגיעה, ונסעתי לשער העלייה לחפש אנשים מבני עירי. השטח היה מלא אנשים, רצים והולכים בין הצריפים והאהלים. פתאום ראיתי אותו. הכרתי אותו מהזמן שהיה ילד והוא לא השתנה הרבה. הוא היה לבוש חולצה

א לבן הובא אל המ"פ, והמשיך ל-
עמוד בסרובו. כאב מר חנק את
גרונו. עכשיו ידע, שאין לו עוד מה
להפסיד. הוא לא ייכנע. הסרבן הועמד
ליד חדר המשמר ושם התהלך כה וכה עד
שנקרא להתייצב בפני המפקד. כאן לא
יכול היה לשאת יותר את כאבו. נרגש,
חיור ועצבני רעד כולו מכעס בשומעו
את הטפות המוסר של המפקד. לפתע
פסק מהתאפקותו ופרץ ביבבת בכי גו-
ראה. רגעים ארוכים בכה, עד שנרגע
ונתן מוצא לשטף קובלנותיו. "תמיד מ-
סדרים אותי", אמר. "תמיד הופכים אותי
לשעיר לעזאזל. למה גולו ממני את ה-
חופשה המגיעה לי. זה לא צודק. אני לא
אשם".

המפקד הרגיע אותו בעדינות, והסביר
שאינן הוא בודד כאן, וכי יש כתובת
המוכנה לשמוע על הדברים המציקים לו.
הוא הסביר לו, שעכשיו עליו ללכת אל
המ"כ שלו, להשלים בשקט את הברור
בקשר לגלגל המרגמה ולהתנצל על ה-
התפרצות והסרבנות למלא פקודה. המילים
החמות עשו את שלהן. נתן ניגש למ"כ
וביקש סליחה. הלה הסביר לו, שאיש לא
רצה לקפח אותו, או לגזול את חופשתו,
והפאס שלו לא בוטל, אלא עוכב, עד
לגמר הברור. למחרת היום קיבל נתן את
פאס החופשה... נשאר במחנה! ממילא
לא היה לו לאן ללכת. ממילא לא היה
לו כאן איש, אליו היה יכול לבוא ול-
בלות את החג. על הזכות לקבל את חופ-
שתו עמד לא בגלל החופשה עצמה אלא
בגלל שמירת כבודו. הוא חש עצמו חף
מפשע, וכאב לו, שמענישים אותו ללא
סיבה מוצדקת.

ימים מספר לאחר תקרית מצערת זו
נקרא למשפט אצל המג"ד. הוא חיכה
לנזיפה חמורה ולכמה עשרות ימי מתבוש,
כעונש על סרובו למלא פקודה. להפתעתו
הרבה פטר אותו המג"ד בנזיפה רשמית,
מלווה במחווה של ידידות. המג"ד הסביר
לנתן, שהוא נמצא בין ידידים, הרוצים
רק את טובתו.

נתן יצא מן המשפט המום. גוש קרח
בלתי חדיר נשבר בתוכו ונמס. מהפכה

ימינו הראשונים בצה"ל היו מלאי קשיים. הוא התקשה למצוא ידידים, הרגיש עצמו
בודד, לא יצא אף פעם לחופשות. לבסוף התפרץ, סירב למלא פקודה. התנהגות אבהית של
מפקד הרגיעה אותו והוא התבלט בהדרגה בהתנדבותו, כושרו הגופני ושקדנותו הרבה.

ונתן נבחר להיות סמ"כ. המ"כ שלו
מעיד, שהוא היה הסמ"כ הטוב ביותר
שראה בתקופת שירותו בצה"ל. אלבו
המריר, הזועם, האימפולסיבי הפך לבחור
מאושר ושמת. היה הולך ושר. רוחו
הטובה עוד הגבירה את רצונו להתמיד
ולהצטיין כחייל. הוא היה עובד ימים
שלמים כרגם, הוא הצטיין בתפקיד זה
וכל מחלקה רצתה לקחת אותו איתה.
נתן שמר בלילות וחזקה ליום בו יצטרף
לקורס הצניחה אליו התנדב. הוא החל
לגלות גם חוש אחריות בולט, יוזמה עצמית
וחוש התמצאות.

בימי הספורט של הגדוד שש תמיד
לתרום את תרומתו. לעתים אף הפליא
לעשות. עם חיוך של בטחון עצמי עמד
מן הצד וחזקה לתורו. הוא ידע, שה-
מפקד יקרא לו להשתתף בתחרות גם בלי
שיתנדב. הוא ידע, שזקוקים לו, וזאת
היתה הרגשה נפלאה. בכלל, היה נתן
גאה בהיותו חייל טוב, רמז על כך לא
פעם גם במכתבים ששלח להוריו. במכ-
תבים אלה ביקש מהם שוב ושוב לעלות
לארץ.

במכתב האחרון שלו מה כתב לנו?
מנסה האח להיזכר, "ההורים שלי, אני
לא אמות, עד שאני אראה פנים שלכם.
אבא שלי תבוא לפה". המכתב הזה, אמר
שהוא כותב באור של הלכנה.

"ההורים שלי אני לא אמות עד שאני
לא אראה פנים שלכם", אלה היו המילים
האחרונות ששלח להוריו. אבל הוא מת
ולא ראה את פניהם. חדשים עברו, וב-
סופרו לא הגיע שום מכתב מנתן.

עשן שחור עלה מן התעלה

יום האחרון בפברואר 1954

היה יום חול ככל הימים ביחידת
הח"ר בה שרת אלבו. החיילים עומים
עולים חדשים, ישבו ולמדו עברית. לפתע
באה פקודה להפסיק את הלמודים ולהת-

מזוות כשניסה בגופו רימון משוחרר-נצדה, ומה הובילו ל-4 שניות הגבורה שלו

טוראי נתן אלבז

חיל להתכונן למסדר. מחלקתו של נתן
נמצאה בלילה הקודם באבטחה נגד מס-
תננים ועתה הוטל עליה להכשיר את
המחנה לקראת הביקור. סמל המחלקה
חילק בין אנשיו את העבודות המיוחדות,
ואחר-כך שאל אם יש מתנדבים, המוכנים
לפרק רימונים, ולקחתם למחסן הנשק.

התנדבו למשימה שני בחורים: טוראי
זייס ונתן אלבו. השניים יצאו לאסוף את
הרימונים והכדורים מן האהלים, בעוד
שחברי מחלקתו הכשירו בחוץ את השטח
ומתחו את האהלים. הרמונים רוכזו באוה-
לו של נתן. כשנכנס זייס לאהל, הספיק
עוד לראות, שנתן פירק כמה רימונים
ושם אותם הצידה בתוך הארגז.

פתאום נשמעה נקישה של רימון מש-
תחרר, זייס. שדרך פעמים רבות רימונים,
ידע מה פשרה של נקישה נוראה זו.
"יש, בלי מחשבה", הוא יספר כעבור
זמן, "התחלתי לרוץ מהאוהל, מבלי ש-
אתעכב אפילו בשביל לזרוק את ששת
הרימונים שהזזתי ביד".

מאחוריו נשמעה כבר זעקתו של נתן:
"רימון!!! רימון!!! נתן החזיק בידו
את הרימון, שנצרתו היתה חלוצה, ורץ
החוצה, הוא ידע, שכל שהות של שניה
תביא להתפוצצות הרימון באוהל, כלומר
גם להתפוצצות שאר הרימונים — דבר
שיגרום לבטח אסון גורא. אברבך השניות
שעוד נותרו לו, העדיף אלבו לקחת את

(סוף בעמודים 20—21)

גדולה התחוללה בו. לראשונה חש עצמו
שייך לחבורה. לראשונה חש, שהוא נמצא
בין ידידים. לראשונה ידע, שאין הוא זר
„דפוק", שאין הוא „מרקו-סכין", הנענש
על לא עוול. חום נעים הציף אותו.

נתן שש מעתה לעזור לחבריו. אם עמד
מישהו לצאת לחופשה, ולא היתה לו
כביסה נקיה, היה נתן משאיל לו מיד
את חולצתו. תמיד הצטיין בנקיונו. תמיד
דאג שהיה לו מלאי חולצות נקיות. הוא
עצמו לא נהג, כאמור, לצאת לחופשות,
לכן יכול היה להשאיל את בגדיו.

כששאלו אותו, למה איננו נוהג לצאת,
גם כשהוא מקבל פאס, היה משיב בצחוק
עצוב: „מה יש לי לעשות בעיר? פה
זה בשבילי כמו פנסיון".

סמ"כ, רגם וספורטאי מצטיין

על אצטיונות ונדיבותו נוסף במשך
הזמן רצון עז להצטיין כחייל. להת-
נדב תמיד ראשון, כשנדרש מישהו לביצוע
פעולה קשה. באחד האימונים צריך היה
להניח בונגלור ליד בית עוזב ולרוץ לתפוס
מחסה ליד קיר נמוך. הפעולה היתה
מסוכנת למדי. נתן היה המתנדב הראשון
שקפץ לעשותה. הוא אהב לטפל בנשק
ולהתעסק עם חומרי נפץ. רצה להכיר
כל סוג וסוג. בעיקר הצטיין בזריקת רימון.
הישגיו כחייל זכו להערכה ושיפור יתר
ויותר את הרגשתו. לא עבר זמן יב,

לעשות את זה בשביל הארץ שלי, הוא
אמר, ואם אני אמות — אין דבר. שלחנו
לו תעודות, אבל ממתי עזב אותנו, היו
בראש שלי מחשבות לא טובות".
גם בצבא המשיך נתן להרגיש עצמו
בודד ועוזב. המרירות לא נטשה אותו
והגיעה לשיאם במסדר אחד, שהפך ל-
נקודת מפנה בחייו.

נתן יצא עם פלוגתו לסידרה ליד בית
גיברין. יום אחד, ערב חג, הפסיקה
המחלקה שלו את אימוניה וציפתה ב-
דריכות לקבלת אישורי החופשה. לפני
חלוקת הפאסים נערך מסדר נשק והת-
ברר שגלגל היריה במרגמה של נתן
אבד. סמל המחלקה חילק את אישורי
החופשה ושחרר את החיילים, רק אחד
התבקש להישאר במקום: נתן אלבו.

הדבר פגע בנתן עמוקות. כל הזעם,
כל אי-הבטחון, הפכו עתה לסרוב נרגז.
הוא פרש בשקט מן החבורה ונסוג להת-
בודד. משהו בפנים עמד להתפוצץ אצלו.
הוא חש עצמו בודד, זר ואבוד יותר מ-
תמיד. תמיד „דופקים" אותו, תמיד מקפ-
חים אותו. למה? למה? למה? הרי
הפעם הוא צודק ונקי מכל אשמה. הרי
לא פעם הודיע, שהגלגל שלו נופל בשדה.
הוא עשה הכל: קשר אותו בחוט, לקח
אותו בכיס, ובכל זאת הגלגל אבד. זאת
לא אשמתו. זעמו הפך לצעקה היסטורית,
שפרצה בלי משים מגרוננו. הוא לא יישאר
הוא מסרב למלא את פקודתו של המ"מ.

שלא יגייסו אותו עד שלא ישיג תעודה,
המאשרת את גילו. נתן שלח מכתב לאמא
וביקש תעודה.

„הבן שלי, אתה תמות, אמרתי לו",
מספרת האם. „אבל הוא עקשן. אני רוצה

„הוא נישק הראש שלי, אמר. סליחה אמא,
סליחה אבא, והלך". ממחרת האם בבכי על
יציאת נתן ללא רשות הוריו ומרוקו לישראל.

(סוף מעמוד 11)

הרימון בידו, לזנק החוצה כל עוד רוחו בו, ולנסות לזרוק אותו הרחק מן האוהל. כאשר יצא מן האוהל, ראה שלפניו מרוכזים כמעט כל חיילי הפלוגה. חלקם שמעו את צעקתו וקפצו לכל פינה לתפוס מחסה. האחרים עמדו ממש במקום בו התכונן להשליך את הרימון. נותרו לו עוד שתי שניות ובשתי שניות אלה היה עליו להכריע את גורל חייו וחיי חבריו לפלוגה.

מי ידע מה התרחש במוחו באותן שתי שניות גורליות. מי ידע מה חשב, מה הרגיש. ידוע רק המעשה. הוא החליט להקריב את עצמו למען חבריו, לכסות בגופו את הרימון. הוא רץ עם הרימון ביד לתוך תעלה בקרבת המאהל, חפן את הרימון בחיקו והתגלגל פנימה. ה- שניה האחרונה חלפה. הרימון התפוצץ בתוך החזה, קרע את גופו לגזרים. אחד החיילים הביט אחורה וקפא כנציב מלח. עשן שחור עלה מן התעלה. "ידעתי שזה מה שנשאר מנתן", אמר.

★ ★ ★

בשורה מרה לסופר —

באמצעות הרדיו

מיד עם הישמע קוד ההתפוצצות, מיהר למקום המפקד. הוא גילה בין שרידי העשן עשרות חיילים נדהמים מתרועעים אחווי הלם. חלקם היו פצועים קל מרסיסי הרימון. הם לא יכלו להבין באותו רגע, שחברם איבד עצמו מדעת — כדי שהם יחיו.

המפקד התקרב לתעלה ומצא בה את שרידי גופתו של נתן. הוא שכב על צידו חסר רוח חיים. פניו היו קרועים ומכוסים בחתכים. החזה, שחפה על הרימון, היה מרוסק לגמרי, הלב עקור והיד הימנית מרוטשת.

ההמולה דעכה והבהלה שככה. חיילי הפלוגה התהלכו כה וכה שקועים בדומיה. "נתן מת. נתן מת למעננו", מספרים, שפתאום סינן מישורו מבין שינוי: "המפ- קד, כאן היה מעשה גבורה". כאן היה מעשה גבורה — ארבע מילים המסכמות את הכל. ארבע מילים, המסכו- מות ארבע שניות ארוכות כנצה, בהן הפך נער ככל הנערים לגיבור, בהן העפיל לפסגה של הקרבה ואומץ.

יש הקונים את עולמם באומץ מתמיד, במבחנים ארוכים. נתן קנה את עולמו בארבע שניות.

יום לאחר מותו של נתן פרסם דובר צה"ל דא, נחמן קרני, את המילים ה- עצובות, המרות כלענה: "למנוח אין כתובת. אין למי להודיע על מותו".

מסתבר, שהיתה לו כתובת, אך איש לא ידעה. הכתובת היתה סופרו שבמרוקו, ולשם הגיעה הידיעה על ידי קול ציון לגויזה. מאוחר יותר הגיע מכתב של קרוב, שאימת את אשר השמיע הרדיו.

כעבור זמן נשלח מן הארץ שליח, שבא להודיע באופן רשמי על מותו של נתן. הוא מצא את אימו בוכה, טרופת-דעת כמעט מרוב כאב, ומכא את עצמה. מיום שמת — אמרו לו — לא מצאה לה מנוח, וכך היא ממשיכה לבכות ולהכות עצמה בלי סוף. לצד האם ישב האב הזקן והס- פיד את בנו: "מחמד, מה לי חיים בל- עדיך".

★ ★ ★

בית עזוב, בגדים ממוזלים

ביתנים היכה מעשהו המיוחד במינו של אלבו גלים עזים בכל רחבי הארץ. בעקבות המלצתה של וועדת חקי- רה ציין הרמטכ"ל דא, רב-אלוף משה דיין, לשבת את 228639 טוראי נתן אלבו ז"ל מחיל הרגלים, אשר במעשה גבורה בלתי רגיל הקריב את חייו למען חבריו.

אל"מ נחמן קרני, שעשה הרבה מאוד להנצחת זכרו של נתן, סיפר לי, כי לא מכבר נערכה אכזרה לנתן באחת מעיירות העולים. כדי שהילדים הקטנים לא יפריעו לאכזרה, החליטו המארגנים להציג ב- בילם במקביל סרט אחר. כשהחלה האז-

כרה לא רצה אף ילד לראות את הסרט. כולם הלכו לשמוע שוב את סיפורו של נתן וישבו בשעת האכזרה דרוכים ודוממים.

אלבו מת, ולא השאיר אחריו צוואה. אבל אלה שהכירוהו ידעו, כי תשוקה אחת הייתה בליבו: להביא את הוריו ארצה, לגאול אותם מסבלם ועניים. הוא מת ולא הספיק לעשות זאת. הוריו המשיכו להתענות ולחיות בעוני משועב בסמטאות האפלות של סופר. "אם הבן שלנו מת, מה אנחנו נעשה בישראל" אמרה האם.

בכל זאת החליטה משפחתו של נתן אלבו לעלות לארץ-ישראל. בנם לא הספיק להכין להם את החיים היפים, שרצה להעניק להם, אך הם האמינו, כי אלה אשר למענם הקריב עצמו יעזרו להם. לא הרבה ביקשו. רק פת לחם וקורת גג, שיאפשרו להם לחיות, לראשונה, בלי דוחק.

למרבח הצער, לא ידע איש כשהגיעו לארץ, על בואם. הם שוכנו באסבסטון כשאר העולים, וכיון שהיו זקנים וחולים ולא יכלו להתפרנס בכוחות עצמם, הת- חילו סובלים חרפת רעב.

קבוצת מתנדבים ממועצת פועלי יר- שלם איתרה אותם ומצאה את ביתם עלוב ומוזנח באופן משועב. בגדיהם היו מטולאים ומלוכלכים, ומסביב שלטו וזה-

מה, זבובי זבל ופרעושים. בין הרהיטים המוזנחים והמטים ליפול, השעוניות ה- דביקות והכבדים המלוכלכים, ישבה אשה בודדת — אימו של נתן. היא הביטה בוטה בחלל ובפניה יאוש וחוסר אונים. בינתיים נחלץ משרד הבטחון לעזרת המשפחה השכולה, נתן לה בית והקציב לה הקצבה חודשית של 170 ל"י.

★ ★ ★

שני נתן אלבו

החודש מלאו עשר שנים למותו של נתן. אזכרות נערכו לשמו ב- דימונה ובמקומות אחרים. אני העדפתי להעלות את זכרו של הבן, למחרת האז- כרות, יחד עם הוריו הדוויים בביתם שבמבואות ירושלים.

שעות רבות חיפשתי את כתובת ביתם ולבסוף הגעתי לקטמון. אשה זקנה הק- בילה את פני. עברית לא ידעה, אבל במשפטים מגומגמים ובתנועות ידיים הצ- לחתי להסביר לה, שרוצה אני לכתוב על נתן אלבו בנה.

"לכתוב על נתן אלבו?" צמצמה זוג עיניים חשדניות ואחר קראה לי לבוא אחריה.

מועקה חנקה את הלב, איך להתחיל? איך להסביר לה בשברי מילים את מטרות בואי, "אני אעלה את זכרו של בנך המת", אמרתי כך, או בדומה לכך.

"המת? למה המת?" קרעה עיניה. "בני נתן חי", זעקה ורקקה. "חי וקיים ועכשיו הוא בעבודה".

"נתן אלבו שמו?" תמהתי.

"נתן אלבו", ענתה.

מסתבר, שהיתה זאת טעות. עוד אחת מבדיחות הוועה, שמוליד המקרה העיוור. יש עוד נתן אלבו בירושלים, והוא לא עשה מעשה גבורה, והוא חי וקיים. גם נתן השני יכול היה לחיות, יכול היה להיות אותה שעה בעבודה. אבל הוא מת כדי שאחרים יחיו. הוא שיכל את אימו, כדי שעשרות אמהות אחרות יהיו מאושרות בבניהן.

שוב חיפושים. ירושלים. קטמון. כפר ערבי. קרית מנחם. הפעם אין טעות. האם מקבלת את פנינו. פניה חרושים בכאב שאין לו תקנה. קשה לדבר. קשה מאד לדבר. היא פורצת שוב ושוב בבכי אחר-כך פורשת את זרועותיה כלפי מעלה כמו שואלת שאלה, שהיא יודעת מראש, כי אין לה תשובה. "ככה היא", אומרת שכנה, "כל היום בוכה, בוכה, בוכה. עשר שנים עברו, אבל מיום שמת נתן היא בוכה".

ההזנחה מסביב גדולה כשהיתה. הכל עזוב, הכל מזוהם, הכל שרוי בא-סדר. מעורר רחמים. ורק על הקיר תלויות שתי תמונות שבצידן שני שטיחים צבעוניים. שתיהן של נתן. האחת: ראש צעיר, יפה, מחייך חיוך שובב וערמומי. התמונה השניה, ממול, צבעונית, ומתוכה

בתוך הכיתה היה אלבו תחילה זועם וממורמר, אולם לאחר מכן השתנה לחלוטין. היה מתנזב לכל תפקיד, נכון תמיד לעזור. אלבו התגלגל עם הרימון משוחרר הנצרה לתעלה, וכיסה עליו בגופו, כאשר ראה שחבריו מפוזרים על פני השטח וההתפוצצות תקטול רבים מהם.

נשקף כבר נער זקוף, גאה, לבוש מדי צה"ל. עוד מעט יהיה לגבר.

בין בכי לבכי מעלים האב, האם והאח הבכור מרדכי שבירי זכרונות. קשה להם להתבטא. בעיקר לאם. מכל מילה ומילה שהם פולטים, ניכר בהם כי הם עדיין חיים את הבן המת.

האם הסתדרו בארץ?

יש להם, הם מספרים, אמנם, הקצבה, וגם שכר-דירה אינם משלמים. אבל ה- כסף מספיק רק למחיה, ואילו הרומאטים ומחלת הקיבה מענים יומם ולילה. יש להם קובלנות רבות. חוזרים אל הבן. חוזרים לבכי. השעות עוברות. שבירי הפרטים מצטרפים. בסוף נכנסת האם לחדר השני ומגניבה לידי שתיים-שלוש תמונות קר- עות. זה כל מה שנשאר לה מנתן שלה. בבקשה לשמור, לשמור ולהחזיר לה.

פרידה של מועקה. האם עומדת ובוכה. מולה, מעל לקיר, מחייך נתן חיוך נערי. בכייה של האם — כפצע זב שלעולם לא יירפא. הצחוק ממול — דבר יקר שאבד לעד.

רציתי לשאול עד מתי תבכה אם זו, ומתי תמצא לה סוף סוף נוחם. ולא שאלתי. ידעתי כי לעולם לא תמצא.

★ ★ ★

הה, נופל על עפר כחק שורש אפריקה בן מרוק. הא, מוטל פעור פה ונדהם עד בינינו, ריבון עולם. (על החייל נתן אלבו. — נתן אלתרמן)